

Naše diecezanske sinode.

Napisao Janko Barlè.

Uvod.

Već je sabor lateranski IV. god. 1215. (c. 25. X. v, 3) zapovijedio biskupima, da se imaju svake godine jedan put sastati sa svojim svećenstvom, da vijećaju na t. zv. diecezanskoj sinodi o stvarima, koje spadaju na duhovnu pastvu. Isto je odredio i sabor tridentski god. 1545.—1563. (c. 2. sess. 24. de ref.). Pošto ima nade, da će se u zagrebačkoj nadbiskupiji u dogledno vrijeme sazvati diecezanska sinoda, koje potreba se već prije nekoliko godina naglasivala¹, kušao sam da nabrojim sve sinode, koje su se do sada obdržavale u našoj diecezi. Držao sam, da je to pače i potrebno, jer taj predmet, premda vrlo zanimljiv, nije bio do sada još nigdje sustavno i posvema obragjen. Naši povjesničari napominju mnoge sinode, pa ipak se za nekoje sinode do sada gotovo nije niti znalo, premda su se neki pisci bavili napose s tim predmetom. Mislim ovdje uglednog Isusovca o. Dragutina Peterfya², kojemu mnoge naše sinode nijesu bile poznate. Na njegovom su se djelu za cijelo temeljile naše sinodalne konstitucije, što ih je izdao zagrebački biskup Franjo Thauzy (1751.—1769.). Tih konstitucija nijesam imao u ruci, a bile su rijetke već za biskupa Maksimilijana Vrhovca (1787.—1827.). To je ponukalo potonjega, da ih je godine 1805. na svoj trošak ponovno izdao, nadopunivši ih konstitucijama sastanka svećenstva dne 3. i 4.

¹ Dr. Mirko Marchetti: „Za dijecezansku sinodu u oči stogodišnjice“. Katolički List 1902. str. 645.—648.

² „Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrata“. — Požun. 174'.

svibnja 1803.³ I u tim konstitucijama ne ima više nego li u Peterfya, jedino su u njima na novo otštampane konstitucije sinode od god. 1574., koje je našao pavlin o. Venancije Glavina kao rukopis u remetskom samostanu te ih onda god. 1771. objelodanio. Učeni Isusovac o. Daniel Farlati⁴ i naš Baltazar Adam Krčelić⁵ spominju doduše u svojim djelima nekoje sinode, ali ne sve, a i ono što spominju nije sve ispravno. Konstitucije mnogih sinoda se dašto nijesu sačuvale, ali bi bilo dobro, da se s aktima naše buduće sinode izdaju i konstitucije starih sinoda, a gdje ih nema, da se bar u kratko napomene, što znademo o dotičnoj sinodi. Ova moja radnja neka bi olakotila taj posao!

Sinoda za biskupa bl. Augustina Kazotia.

Od utemeljenja zagrebačke biskupije (god. 1093.) pa sve do biskupovanja blaženoga Augustina Kazotia (Casotti, 1303.—1322.) nema spomena, da bi se kod nas obdržavala koja sinoda. Za bl. Augustina znade se, da je obdržavao diecezansku sinodu, no ne znamo koje godine. Možda ga je na obdržavanje sinode ponukao papinski legat kardinal Gentilis, koji je god. 1308. po nalogu pape Klementa V. putovao preko Zagreba u Ugarsku, da utre Karlu Robertu put do prijestolja. Vidimo naime, da i Toma, nadbiskup ostrogonski drži odmah dođjuće godine 1309. narodnu sinodu u Udvardu.

Vrlo se razilaze povjesničari u tom, da li je Kazoti držao jednu ili više sinoda. Poznati Tomko Marnavić, koji se mnogo bavio životom i djelovanjem bl. Augustina, te napisao o njem za našu povijest vrlo važnu raspravu⁶, tvrdi, da je bl. Augustin obdržavao svake godine diecezansku sinodu. On naime veli i bl. Augustinu: „Synodicis congregationibus, quolibet anno institutam disciplinam roborando et ut verbo pariter et exemplo pollebat, uberrimos fructus apostolici zeli in horrea

³ „Constitutiones synodales ecclesiae Zagrabiensis pro clero dioecisano recusae“.

⁴ „Illyrici sacri tomus quintus“.

⁵ Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabiensis partis primae tomus I.*

⁶ „Vita Beati Augustini Ordinis Praedicatorum ex Zagrabiensi Lucerini Episcopi“. Ta je rasprava (44 str. u 4°) izašla prvi put godine 1637. u djelu Žige Ferrata: „De rebus Hungariae Provinciae Ordinis Praedicatorum Commentarii“.

magni Patris familias refererat⁷. Već se Krčeliću ne vidi ova Marnavićeva tvrdnja vjerojatna, jer su bila upravo onda vrlo burna vremena, pa je i sam biskup morao često u državnim poslovima izbivati iz Zagreba⁸. No Krčelić, a po njemu i Farlati⁹, tvrde, da je bl. Augustin držao tri sinode: prva se navodno održavala god. 1307., a njezine konstitucije je potvrdio god. 1308. kardinal Gentilis, druga je bila god. 1314., a treća napokon god. 1318. Iz kojega izvora Krčelić to saznaje (comperio), ne znam, ali na njegovu se tvrdnju nikako ne možemo osloniti. Ivan Tkalčić kaže: „Ja sam se mnogo trudio, da pronadjem, kada i koliko je sinodah biskup Kazoti držao u Zagrebu, ali u rubrikah naših starih brevijarah i drugdje ne spominje se više nego jedna samo, a i ta bez oznake godine, dočim u sborniku kaptolskom, kako Krčelić navagja, neima spomena niti jednoj, a kamo li trim; da i govoru Kazotijevu, kako ga priopćio Krčelić, neima nigdje ni najmanjega traga¹⁰.

Stalno je, da je bl. Augustin držao u Zagrebu jednu sinodu. Spisi te sinode nijesu nam se sačuvali. Govor, što ga je prigodom sinode navodno držao bl. Augustin na onu evangjeosku: „Vos estis lux mundi“, a kojega su pretiskali Peterfy, Krčelić, Farlati, pa i naše diecezanske konstitucije¹¹ i samomu je Krčeliću sumnjiv. Nema dvojbe, da ga je sastavio sam Tomko Marnavić. To drži i Ivan Kukuljević, koji kaže, opisujući život i djela Tomka Marnavića¹²: „Žalimo samo, što se je poveo za ostarjelim običajem nekijh inače klasičnih povjestnikah, te išao kovati čitave dugačke govore sv. Augustina, koje je ovaj tobože govorio na crkvenom sinodu svojemu svećenstvu i na rakoškom saboru sakupljenom narodu; te se moramo jedino čuditi, kako su ovi govori, kao istiniti Augustinovi, od tolikih kasnije povjestnikah, kao Krčelića, Farlata, Peterfyja i ostalih preštampani“.

Na taj se dakle govor biskupov ne možemo osloniti. Premda nemamo konstitucija te sinode, ipak možemo stalno kazati, da se na toj sinodi medju inim stvorile razne odredbe

⁷ str. 9. u toj raspravi. Navagja Peterfy.

⁸ „Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabiensis partis primae tomus I.“ str. 104.

⁹ „Illyrici sacri tomus quintus“ str. 392.

¹⁰ „Zagrebačka krvava sinoda god. 1467.“ — Katolički List 1892. str. 314.

¹¹ „Constitutiones synodales ecclesiae Zagrabiensis“ str. 113.—122.

¹² „Arkv za povjestnicu jugoslavensku“ knj. IX. str. 242.—265.

i glede zagrebačkog bogoslužnog obreda, koji je od XIV. pa sve do svršetka XVIII. vijeka rabio u zagrebačkoj diecezi. Sveudiljna predaja crkve zagrebačke pripisuje taj obred bl. Augustinu. Ivan Tkalčić, koji je taj obred mnogo proučavao, nije mogao ustvrditi, da bi bio sav taj obred od bl. Augustina, ali je držao, da je on neke ustanove na novo odredio, a neke postojeće ili nešto izmijenio ili popunio¹³. A da se o tom obredu doista na toj sinodi raspravljalo, svjedoči bilješka u starom brevijaru iz XIV. vijeka. Bilješka izrijekom kaže¹⁴: „Sequentes autem festivitates sunt precepte in synodo, per felicem et beatum patrem, dominum Augustinum, quondam Zagrabiensem, novissimis temporibus videlicet episcopum: sancti Stephani regis, sancti Ladizlai regis, sancti Emerici ducis, sancti Marci ewangeliste, sancti Luce ewangeliste, sancti Barnabe apostoli, sancti Dyonisii, sancti Sebastiani, sanctorum Cosme et Damiani, sancti Georgii, sancti Vincencii, sancti Gregorii, sancti Ambrosii, sancti Jeronimi, sancti Augustini, sancti Martini, sancti Nycolai, translatio sancti Benedicti, sancti Dominici, sancti Francisci, sancte Marie Magdalene, sancte Elyzabeth, sancte Katherine, sancte Margarethe, sancte Agnetis, sancte Agathe, sancte Lucie...“

U zborniku prava i povlastica kaptola zagrebačkoga, što ga je sastavio, kako se drži, god. 1334. Ivan, arciđakon gorički, kaže se na nekoliko mjesta: „ille sanctus dominus Augustinus, felicissime recordationis, olim ecclesiae nostrae dignissimus episcopus non solum servandum instituit...“, zatim: „sepedictus sanctus pater dominus Augustinus episcopus fieri decrevit...“, pa opet: „prout per dictum dominum Augustinum extiterit deffinitum¹⁵. Premda je bl. Augustin mogao i mimo sinode izdati neke odredbe o tom, kojim redom moraju vršiti kanonici službu Božju u stolnoj crkvi, ipak je vjerojatno, da je to uredjeno prigodom sinode, po gotovo, jer je to u savezu s gornjom odredbom glede svetkovanja blagdana, a za koju znademo, da je stvorena na sinodi. Začudno je, da Ivan, arciđakon gorički, koji na više mjesta spominje

¹³ „Stari bogoslužni obred u stolnoj crkvi zagrebačkoj“. Katolički List 1895. str. 178.

¹⁴ Ivan Krst. Tkalčić: „Povjesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba“ I. 80. Dotični brevijar čuva se u metropolit. knjižnici pod oznakom: col. XXXVII. ser. 5. nr. 8.

¹⁵ Ivan Krst. Tkalčić: „Povjesni spomenici zagrebačke biskupije“. Sv. II. str. 65., 67., 78.

biskupa Augustina, njegove sinode nigdje (izrijeikom) ne napominje, pa da on vješti sastavljač zbornika i okretni jurista u svom zborniku nigdje nema konstitucija sinode, koja je tek nekoliko godina prije njega držana.

Sinoda za biskupa Osvalda Thusa.

Zagrebačka biskupija živjela je sredinom XV. vijeka vrlo teška i žalosna vremena. Poslije smrti biskupa Ivana Albena (god. 1433.) bila je biskupska stolica zagrebačka punih sedam godina ispražnjena. Biskupskom menzom upravljali su svjetovni gubernatori, dočim su crkvene stvari bile povjerene duhovnim upravljačima. Niti imenovanjem Benedikta de Zolio (1440.—1454.) za biskupa nije sveopći metež prestao, a podržavali ga ponajviše moćni moslavački plemići Čupori. Oni su radili, da zasjedne zagrebačku stolicu član njihove obitelji Dimitrija, biskup kninski. Biskup Benedikto imao je neprestane i teške borbe sve do svoje smrti. Papa Nikola V. imenova njegovim nasljednikom biskupa nitranskoga Tomu de Dabrenceze, (1454.—1464.), ugarska je pak vlada podupirala kninskog biskupa Dimitrija, a opet moćni grof Ulrik celjski narivavao je Baltazara Montschiedela, župnika iz Radovljice u Kranjskoj. Radi tih spleta nije Tomo niti mogao da zasjedne zagrebačku stolicu, pa je nakon desetgodišnje bezuspješne borbe, ostao u svojoj prijašnjoj biskupiji. Sad je papa Pavao II., da dokrajči mnogogodišnji spor o zagreb. biskupiji, imenovao g. 1465. Dimitriju Čupora biskupom zagrebačkim. Taj je sad postigao, za čim je toliko težio, no pošto je uvidio, da mu svećenstvo i kaptol radi velikih nepravda, što ih je njegova porodica učinila crkvi, nijesu privrženi, to se je još iste godine zagrebačke stolice odrekao.

Bilo je skrajno vrijeme, da biskupsku stolicu zagrebačku zasjedne muž jak i odlučan te da dokrajči dugotrajni metež u biskupiji. Takav muž bio je bez dvojbe Osvaldo Thus de Szentlaszlo (1466.—1499.), kojega imenova papa na predlog kralja Matije zagrebačkim biskupom. Prem je od svjetovnjaka postao biskup, ipak je ozbiljno shvatio svoje zvanje te pokušao sve, da uvede red u biskupiji, koja preko trideset godina nije imala pravoga poglavara. To nije išlo lako, pa je i sa svećentvom imao raznih parnica. Ne treba spominjati, da

je i disciplina u svećenstvu pala. Medju mnogim zaslužnim djelima Osvaldovim po biskupiju i svećenstvo, spominjem, da je dao god. 1484. u Mlecima tiskati zagrebački brevijar, ispravljen po zagrebačkim kanonicima: arcidjakuu bekšinskomu Gjurii arcidjakuu kalničkom Blažu.¹⁶

Biskup Osvaldo dobro je shvatio važnost diecezanskih sinoda za preporod klera, zato već druge godine iza svog dolaska u Zagreb uriče diecezansku sinodu. U svom pozivu, pisanom u Budimu 18. ožujka 1467. naročito ističe: „Ne igitur de manibus nostris, qui in partem sollicitudinis divina miseratione vocati sumus, subditorum nostrorum sanguis in districti examine requiratur, habita superinde unacum venerabilibus et circumspectis viris dominis de capitulo prefate ecclesie zagrabiensis, que a multo tempore legitimo fuit orbata pastore, salubri et matura deliberacione induximus et tenere presencium inducimus promulgandi sanctam synodalem congregationem anno in presenti in ipsa ecclesia nostra zagrabiensi die dominico proximo post festum beati Georgii martiris proxime venturo videlicet vicesima sexta die mensis aprilis et aliis diebus ad id aptis et sufficientibus.“ Na drugom mjestu naročito spominje, da je sazvaio sinodu, jer je želio „totius dominici gregis ex alto nobis crediti reformationem“. Možemo mu vjerovati, da je bila to njegova iskrena i vruća želja. Već urečena sinoda morala se odgoditi na dan 9. svibnja (treći dan poslije Spasova), jer je bio biskup državnim poslovima zapriječen, da joj prisustvuje. To, što je sinodu odgodio, dokazuje, da je biskup svakako želio, da joj prisustvuje. Osvaldo žalibože nije mogao niti na drugi rok prispjeti u Zagreb na sinodu, koja bi se sigurno drugojačije svršila, da je bio on prisutan. Mjesto njega predsjedao je sinodi po njegovom ovlaštenju njegov generalni vikar biskup gjurski Stjepan. Svećenstvo je biskupu zamjeralo, što nije sam došao na sinodu. Još je više uvrijedilo svećenstvo, što je biskup navodno za prijekor i poniženje svećeničke časti odredio, da sinodi prisustvuju i neki plemići svjetovnjaci, naročito podban Ladislav od Grebengrada, Grga iz Fodrovca, Antun Kopinc, Petar iz Bisaga, Janko iz Miketinca, Juraj Briga, Herman iz Čave, Juraj Sušica i njihova pratnja. Teško

¹⁶ Ivan Tkalčić: „Tisak bogoslužnih knjigah staroga zagrebačkoga obreda“. — Katol. list 1895. str. 309.

je vjerovati, da bi biskup, koji je dobro poznao crkvene zakone, odredio da se svjetovnjaci mješaju u poslove sinode. Držim, da nam prisutnost svjetovnjaka na sinodi posvjedočuje samo žalostno stanje, u kojem se naša biskupija onda nalazila i veliki utjecaj, što su ga imali svjetovnjaci na upravu dieceze.

Sinoda, držana u Zagrebu god. 1467. poznata je pod imenom krvava sinoda. Gore napomenuti svjetovnjaci izveli su na sinodi takova nasilja, da se je svećenstvo radi toga pritužilo samomu papi Pavlu II. Iz prosvjeda svećenstva saznajemo, da je sinoda otpočela u stolnoj crkvi, no pod zaključanim vratima — od straha pred svjetovnjacima. Dok je svećenstvo slušalo sinodalni govor i raspravljalo o svojim potrebama, provališe sluge i vojnici napomenutih plemića u stanove svećenika te ih porobiše. Gradskog kapelana, koji je išao k bolesniku, oplijeniše do košulje i oteše mu brevijar i novce, a slično učiniše i drugim svećenikom, koji su poslije mise izašli iz crkve. Svjetovnjaci smetaše svećenstvu i dojučeršnjeg dana. Kad se obavljao ispit s pojedinim svećenicima, nijesu oni htjeli da izađu iz crkve, prem im je to naložio sinodalni predsjednik biskup Stjepan. Oni su pače, čuvši, da se nekoji svećenici osudjuju na kaznu, podigli grozan smijeh i porugu. No najgore je bilo na zadnji dan sinode, naime na 12. svibnja (utorak poslije Spasova.) Svećenstvo se na glas velikog zvona odmah poslije objeda sakupilo u crkvi, da zaključa sinodu pjesmom zahvalnicom i svečanim blagoslovom. Kad je ono, da bude sigurno pred provalom svjetovnjaka, htjelo da zaključa crkvena vrata, provalili su u crkvu, napomenuti plemići sa svojim ljudima. Izvukli su mačeve, naperili lukove i uzvitali buzdovane; s kamenjem u ruci navališe kao bijesni na svećenike, pače i na kanonike, te ih teško izraniše i izmrcvariše. Nekojima prebiše ruke, drugima noge, jednima polomiše rebra i ramena, drugima izderaše lice. Svećeničkom krvi okrvarilo se crkveno tlo. Jedan svećenik ostao na mjestu mrtav, mnogi drugi bili su smrtno ranjeni. Predsjednik, odjeven u pontifikalno odijelo, kušao je gungulu utišati i sinodu završiti svečanim blagoslovom, no jedva je noseći svetoostajstvo, s nekim kanonicima umakao u sakristiju. Plemići se još ne zadovoljiše tim svetogrdnim pokoljem, već su nekoji od njih, naročito upravljalatelj biskupskih dobara (vicarius temporalis) Petar gudovački, podban Ladislav, Grga iz Fodrovca i Petar iz Bisaga stali još globiti svećenstvo. Izmislili su i nametnuli neki

prinos tobože u dobrotvorne svrhe, dok je to u istinu bila najproštija otimačina. Pod prijeljnom smrću i zatvora ubrali su od svećenstva tražene svote. Tako se tužno i krvavo završila ta sinoda, pa se ne trebamo čuditi, da je svećenstvo po javnom bilježniku Stjepanu de Marchius dalo pobilježiti sve te nepravde te se radi njih potužilo samomu papi. Kako je ono s tim svojim prosvjedom uspjelo, nije zabilježeno.

Vijesti o toj sinodi, upisane su u latinskom glosariju, što je bio nekada u prebendarskom arhivu, a sada je u arhivu jugoslavenske akademije¹⁷. Premda je bilo svećenstvo po svjetovnjacima vrlo smetano, ipak je moglo stvarati zaključke na toj sinodi, jer je isprva vijećalo pri zaključanim vratima, a glavna navala svjetovnjaka zbila se tekar prigodom zaključka sinode. Što je pako na sinodi zaključeno, nije poznato.

Sva je prilika, da se za biskupa Osvalda osim ove sinode obdržavale još dvije druge. To bismo barem mogli zaključiti iz daljnjih bilježaka u napomenutom već latinskom glosariju. Od tih sinoda imala se jedna obdržavati god. 1471., a druga god. 1473. na nedjelju, kad se u crkvi pjeva „Misericordias Domini“ (valjda po starom zagrebačkom misalu). Sve potanje vijesti o tim dvim sinodama nam manjkaju.¹⁸

Sinoda za biskupa Luke.

Biskupa Osvalda, koji je umro u Čazmi dne 16. travnja 1499., naslijedio je Luka (1500.—1510.), prije čanadski biskup. Premda rođen Magjar, učinio je mnogo za našu stolnu crkvu, te novcu, što ga je Osvaldo u tu svrhu ostavio, mnogo od svoga pridodao. Nije mala zasluga biskupa Luke, što je god. 1505. po drugi puta tiskan u Mlecima kod Luke Antonija de Giunto Florentinca, a na trošak budimskog knjižara Ivana Papa zagrebački brevijar¹⁹. — Isto tako je za njega od godine

¹⁷ Ivan Tkalčić: „Prilog za povijest zagrebačkih sinoda u XV. i XVI. vijeku“. — Starine XVI. str. 117.—123., „Povjesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba“ sv. II. str. CLVI.+CLVII. i „Zagrebačka krvava sinoda god. 1467.“ — Katol. list 1892. str. 314

¹⁸ Ivan Krst. Tkalčić: Povjesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba“. Sv. II. str. 313.

¹⁹ Ivan Tkalčić: „Tisak bogoslužnih knjigah staroga zagrebačkoga bogoslužnoga obreda“. — Katol. list 1895. str. 312. i V. Bunyitay, R. Rapaics, I. Karácsony: „Monumenta ecclesiastica tempora innovatae in Hungaria religionis illustrantia“. Tom. III. str. 25.

1509. do 1511. u Mlecima kod Petra Lichtensteina, a na trošak zagrebačkoga gragjanina Ivana Müllera tiskan prvi puta misal po starom zagrebačkom obredu. Nema dvojbe, da je biskup Luka kako za tiskanje brevijara, tako i za tiskanje misala doprineo svoj prinos, jer se privatnici sami ne bi mogli odvažiti na tiskanje tako skupocjenih djela. No to nas ovdje toliko ne zanima, koliko sam naslovni list misala, gdje se izri-jekom kaže: „Missale secundum chorum et rubricam almi episcopatus Zagrabiensis ecclesiae roboratum et approbatum in sacra synodo et generali capitulo sub reverendissimo domino, domino Luca episcopo etc. Venetiis autem anno Christi 1509. inceptum cum cantu et figuris omnium festivitatum ac evangeliorum quam diligentissime absolutum est anno 1511. die 20. Iunii²⁰. Iz toga naslova eto saznajemo, da je taj misal odobren na sinodi, održavanoj pod biskupom Lukom. To je ujedno sve, što znademo o toj sinodi, koju stariji povjesničari niti ne spominju. Prem nam nijesu poznate njezine konstitucije, ipak možemo ustvrditi, da se na sinodi raspravljalo takogjer o starom zagrebačkom obredu²¹ i da je na njoj odobren prvi tiskani zagrebački misal. Sinoda se održavala po svojoj prilici god. 1507. ili najkasnije god. 1508.

Sinoda za biskupa Šimuna Erdeda.

Poslije smrti biskupa Luke postao je patronom i protektorom zagrebačke biskupije svemoćni tada ostrogonski nadbiskup i kardinal Tomo Bakač od Erdeda (1511.—1514.), koji je pomogao do biskupske časti dvojici svojih rođjaka, najprije Ivanu od Erdeda (1514.—1518.), a onda znamenitom Šimunu od Erdeda (1518.—1543.). Potonji je mnogo utjecao i u političke prilike hrvatskoga kraljevstva²². Njegovo biskupovanje bilo je vrlo burno, jer je on bio gorljivi pristaša Ivana Zapolje, dočim je veći dio Hrvatske, pa i zagrebački kaptol pristajao uz kralja Ferdinanda. Za diecezu nastala su opet žalosna vremena, jer je Šimun slabo dospjevao, da se za nju

²⁰ Više o tom misalu gl. Iv. Krst. Tkalčić: „Povjesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba“. Sv. III. str. LXXX. i 120.

²¹ To nam dokazuje takodjer izreka na 3. stranici misala: „De festivitibus per anni circulum in ecclesia quam a populo festivandis et solennizandis in sacra synodo roboratis et approbatis“.

²² Vjekoslav Klaić: „Povjest Hrvata“. Knj. V. str. 39.

brine. Značajno je pismo, što ga je pisao tada zagrebački kaptol kralju Ferdinandu. U tom se pismu kaže: „Sedes ecclesiastica ecclesiae nostre Zagrabiensis per defectionem alterius partis nunc vacat, caretque prelato, qui et in sacramentis et in spiritualibus providere possit et deberet. Nam illinc chrisma sacrum non datur et qui velint sacros ordines suscipere, qui conferat non habemus. Ecclesie combuste et vestimenta non possunt consecrari, pueri chrisuari, hinc vero multa per sacerdotes et laicos oriuntur, que non deberent oriri, idcirco non est bonum sine antistite esse et oves sine pastore errant“. Kaptol moli u toj duhovnoj nevolji kralja, da imenuje senjskoga biskupa Franju Jozefića za sufragana i generalnog vikara²³ Tomu se pridružila i nova nevolja: Luterova nauka počela je i u ove strane prodirati. Sam biskup javlja dne 11. ožujka 1534. iz Dubrave papi Klementu VII. o otpadu i vjenčanju nekoga Bebeka, a onda zaključuje: „Certa enim sit Sanctitas Vestra . . . quod nisi opportune et importune talium temeritati in hac dioecesi mea finium latissimorum restitsem, iam maior pars cleri secta ipsa perniciosissima imbuta fuisset, presertim, quod in Carintia et Carneola ei vicina et conterminata sit“²⁴. U takovim prilikama bilo je dovoljno uzroka, da se sazove diecezanska sinoda, kojom bi se uredile malko prilike u zapuštenoj diecezi i obnovio svećenički duh u kleru. To je čini se i potaklo biskupa Šimuna, da sazove sinodu. Da se je imala ta sinoda o Spasovu god. 1535. obdržavati, saznajemo iz lista, što ga je pisao dne 29. ožujka 1535. kanonik štioc Petar Grangja svomu nećaku kanoniku Jurju Grangji, koji je boravio na naukama u Padovi. Moli ga, da potraži u Mlecima tiskara Luku Antonia de Giunta, koji je tiskao god. 1505. drugo izdanje zagrebačkoga brevijara i neka ga upita, koliko bi tog brevijara htio na novo štampati. Još dodaje: „nam ad festum Assumptionis Domini synodus celebrabitur“²⁵. To je je ujedno jedina vijest, što ju imamo o toj sinodi. Da li se ta sinoda doista i obdržavala, ne znamo. To što nema nikakvih drugih vijesti o njoj, još ne bi dokazivalo, da nije obdržavana, tim više što je točno odredjen rok, kada se imala obdržavati.

²³ V. Bunyitai, R. Rapaics, I. Káracsonyi: „Monumenta ecclesiastica tempora innovatae in Hungaria religionis illustrantia“. Sv. III. str. 96. i 285.

²⁴ Ib. str. 335.

²⁵ Ib. sv. III. str. 24.

Sinode za biskupa Jurja Draškovića.

Juraj Drašković (1563.—1578.) spada, kako pravom kaže Vjekoslav Klaić, među najslavnije poglavare, što ih je ikad imala zagrebačka biskupija²⁶. Kao biskup pečujski (ta je biskupija bila za onda pod turskom vlasti), zastupao je kralja Ferdinanda na crkvenom saboru u Trientu. Kad je godine 1563. postao zagrebačkim biskupom, usredotočio je sve svoje nastojanje u tom, da svoje svećenstvo i povjereni si narod prema zakonima koncila trientskoga reformira. Mnogo se trudio, da svoju biskupiju očuva od Luterovih i Kalvinovih nauka. Njega ide u prvom redu zasluga, da nije krivovjerstvo preotelo takovog maha, kao što u Kranjskoj, Štajerskoj i Ugarskoj. Bila je sreća po katolicizam u Hrvatskoj, da je baš u ono pogibeljno vrijeme sjedio na zagrebačkoj stolici muž takovih odličnih umnih sposobnosti, odlučne volje i čvrstih katoličkih načela, kakav je bio Juraj Drašković.

Drašković je, da preporodi svoje svećenstvo u duhu trientskoga sabora, držao je dvije diecezanske sinode: prvu god. 1570., a drugu god. 1574. Konstitucije tih sinoda je Drašković navodno sam tiskom izdao. Krčelić tvrdi, da ih je u svoje vrijeme čitao, a kasnije su se nekuda zametnule²⁷. Objavljene nijesu u nijednoj zbirci (izuzev ono, što je našao o. Glavina, a nijesam našao nikakva traga o njima niti u nadbiskupskom arhivu. Od prve nam se sinode, koja se obdržavala na drugu korizmenu nedjelju (Reminiscere) god. 1570. i slijedeća dva dana, sačuvao ipak red, koji je vrlo zanimljiv²⁸. Svećenstvo sakupilo se već u subotu prije te nedjelje u Zagrebu. Arcidjakoni su već u subotu poslije podne predstavili svećenstvo svojih arcidjakonata biskupu, koji ih je na neke stvari upozorio i uputio. U nedjelju bila je poslije rane mise svečana misa kod velikog žrtvenika, koja se pjevala u čast presv. Trojstvu na hrvatskom jeziku (*croatica lingua* — razumijeva se svakako staroslovjenski jezik). Sličnim se načinom pjevala sv. misa dojučeg dana na čast sv. Stjepanu kralju. Tu se razumijeva

²⁶ Vjekoslav Klaić: „Povjest Hrvata“. Knj. V. str. 241.

²⁷ „Historiarum cathedralis ecclesiae zagradiensis partis primae tom. I.“ str. 245.

²⁸ Ivan Tkalčić: „Prilog za povjest zagrebačkih sinoda u XV. i XVI. vijeku“. — Starine XVI. str. 123.—125., a izvornik u arhivu prvostolnog kaptola.

upravo misa u hrvatskom, za pravo staroslovjenskom jeziku, a ne možda to, da su pod tom misom pjevali samo hrvatske pjesme, jer se i treći dan spominje hrvatska misa, ali se za nju kaže da je bila tiha. Dokazuje nam to, da je onda bio u zagrebačkoj biskupiji velik broj glagoljaša. Svjedoči nam to nadalje, da je još onda bio staroslovjenski jezik kod službe Božje u cijeni, pošto je kod takove svečane zgode, kao što je sinoda, našao u zagrebačkoj stolnoj crkvi tako dostojno mjesto. Poslije staroslovjenske mise bila je svaki dan još pjevana misa „de die“, a iza nje slijedio je obični red, koji se ima obdržavati po rimskom pontifikalu kod sinode. Biskup je sjedio na prijestolju pred velikim žrtvenikom, njemu s desne i lijeve izabrani biskup pečujski i prepošt glogovnički, zatim kanonici, podarcidjakeri, i ostalo svećenstvo. Lektorov namjesnik držao je najprije latinski govor, a iza toga razdijelile se pojedincima konstitucije, koje se imale na sinodi proglasiti. Te su konstitucije bile pisane: latine, sclavonice et croatice, pa ih je biskup redom svećenstvu tumačio. Dojdućeg dana nastavio je biskup tumačenje na hrvatskom jeziku. Konstitucije su morali kasnije župnici prepisati, te se dobro u nje uputiti (*quaequidem capita sive articulos plebani a suis vicearchidiaconis sclavonica et croatica lingua describere et perpetuo prae oculis habere tenebuntur*). Tumačenje nastavio je biskup i trećeg dana, a onda se išlo „processionaliter“ po svoj prilici u franjevačku crkvu. Poslije procesije prozvao je lektor pojedine učesnike, a biskup je onda držao svećenstvu ekshortaciju „ad reformationem morum“. Sinodalni suci (biskup pečujski, biskupski vikar Juraj Herešinec, kanonik štioč te arcidjakeri: prvostolnik, bekšinski i varaždinski) sastali se svakog dana poslije podne, da „si quae causae emergerint, eas revidebunt“.

Konstitucije sinode od god. 1570. nijesu nam se sačuvalе. Držim, da je bila biskupu Draškoviću prva briga, da na toj sinodi proglasi odredbe koncila trienskoga, koji je bio kasnije god. 1611. proglašen takodjer na hrvatskom saboru i prihvaćen po staležima i redovima. Ako se u konstitucijama sinode, obdržavane god. 1673. za biskupa Martina Borkovića kaže, da je koncil trientski proglašen na sinodi od gob. 1574., to ne smeta, jer su onda po svoj prilici držali, da je Drašković držao samo jednu sinodu. Ne treba se tomu čuditi, ako pomislimo, da na toj sinodi nijesu znali niti za sinodu biskupa Nikole

Zelnicaja, koja je obdržavana 32 godine poslije prve Draškovićeve. Na Borkovićevoj sinodi potvrđene su konstitucije sinoda, držanih za biskupa Draškovića, Ergeljskoga i Vinkovića, a nijednom se riječi ne spominje Zelnicajeva sinoda. Savezno s proglašenjem koncila trientskoga jamačno su već na prvoj Draškovićevoj sinodi proglašene neke konstitucije, koje se tiču života svećenika. Biskup je bez dvojbe već na prvoj sinodi počeo u život privadjeti odredbe koncila trientskoga. Sinoda Borkovićeve od god. 1669. koja je te konstitucije obnovila, pripisuje ih drugoj Draškovićevoj sinodi. Tako je obnovljena konstitucija, kojom se zabranjuje svećenicima ples, naročito s osobama drugoga spola. Nadalje se ondje kaže: „eadem synodus Draskovichana prohibet“, da ne smije biti nijedan svećenik pravdaš, da ne pijančuje po krčmama i da ne ide na nedozvoljeni lov. Isto tako zahtijeva ta sinoda od svećenstva, da se ono pristojno prema svom staležu odijeva i da ne nosi prstenja²⁹. Zaključeno je takodjer da se uz svaku župnu crkvu podigne škola.

Od druge Draškovićeve sinode, koja se obdržavala dne 8. ožujka 1574. sačuvao se popis svećenika, koji su učestvovali na toj sinodi. Popis je vrlo zanimljiv. Kako svjedoči bilješka na završetku popisa, bilo je onda u zagrebačkoj biskupiji 206 župa³⁰. Ta je sinoda obdržavana poglavito radi toga, da se svećenstvo svojski odupre kalvinizmu, kojim su bile zaražene osobito mnoge župe u Megjumurju i preko Mure. To je Draškoviću već dne 9. kolovoza 1569. papa Pijo V. toplo preporučio u posebnom pismu, u kojem hvali njegovu gorljivost i krjeposti. Papa mu megju ostalim kaže: „Haereticorum venena ne gregem tuum inficiant, quanta potes diligentia, vitare contende“³¹. O. Venan-

²⁹ Ecclesiastica 8/220 (summarium) u nadb. arhivu.

³⁰ Ecclesiastica Vol. II. 8/185. u nadbiskupsFom arhivu. Nije istinita bilješka Rafaela Lackovića, koju priopćuje Krčelić. (Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabienensis partis primae tomus I. str. 20.): „1574. tempore Drascovicii interfuerunt synodo parochi 206, ut synodus et scheda, vacabant parochiae 74, infirmabantur parochi 28, remanserunt pro marum et vicinarum parochiarum cura parochi 180 ex libro fiscali“. Ako sve te zbrojimo, dobijamo broj 488. Toliko župa nije nikada imala zagrebačka dieceza. Prazne župe sadržane su već u broju 206, pa bi prema tomu, ako stoje druge brojke god. 1574. bilo 374 župa.

³¹ B. A. Krčelić: „Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabienensis partis primae tomus I.“ str. 244.

cije Glavina, pavlinski profesor u Lepoglavi, našao je u remetskoj pavlinskoj knjižnici rukopis o toj sinodi, koji je godine 1771., poprativši ga svojim opaskama, tiskom izdao. To je djelce preštampano kao dodatak u našim sinodalnim konstitucijama³², a naslov mu glasi: „Catholica et christiana doctrina de vera et reali praesentia corporis et sanguinis Christi Domini in sancta Eucharistia, sive coena Domini, in synodo dioecesana Zagradiensis ecclesiae 8-va die Martii 1574. publicata“. Sinoda je osudila kalvinovu nauku, što ju je župnik zagrebačke biskupije Mihael Bučić htio i u našim stranama proširiti, pače je izdao o njoj posebnu knjižicu. Sinoda navadja protiv Bučića, koji je nijekao, da je u sv. euharistiji pravo tijelo i prava krv našega Spasitelja, svjedočanstva raznih istočnih i zapadnih sv. otaca, a onda završuje: „Michael autem Buchich, tanquam haereticus sacramentiperda et novus quidam Capharnaita, ab omnibus Christi fidelibus, veluti iam antea per nos legitime a coetu Christi fidelium exclusus et nunc gravatus et reaggravatus vitetur et ex ecretur“.

Tvrđnja Farlatijeva, da je Drašković obdržavao i treću sinodu („semel, iterum ac tertio parochos, praefectosque ecclesiarum ad synodum convocavit, et multa sapienter pieque decrevit, sancivit, instituit, quae ad cultum divinum augendum et ecclesiasticam disciplinam restituendam et stabiliendam pertinebant; nihil vero statuebat, quin cum praescriptionibus et legibus concilii Tridentini congrueret“)³³, ne može se ničim dokazati.

Sinoda za biskupa Gaspara Stankovačkia.

Biskupa Gašpara Stankovačkia (1589.—1596.) uzgojio je njegov rodjak, biskup Juraj Drašković. Iza kako je svršio mudroslovne i bogoslovne nauke u Beču i Bolonji, postao je kanonik zagrebački, zatim prepošt čazmanski i glogovnički, a poslije smrti Petra Herešinca biskup zagrebački. Zauzet za dobro svećenstva i dieceze sazvaio je god. 1591. na dan 18. lipnja diecezansku sinodu, u kojoj je, kako kaže Farlati³⁴: „saluberrima decreta constituit, ac praesertim sapientissimas

³² „Constitutiones synodales“ str. 295—313.

³³ D. Farlati: „Illyrici sacri V.“ str. 541.

³⁴ L. c. str. 549.

leges parochis et curatoribus animarum praescripsit, ad quarum normam suam ipsi vivendi rationem et christianae plebis sibi commissae institutionem exigent“. Zaključci te sinode nijesu nam se sačuvali, nego Toma Kovačević, iz kojega je Farlati tu vijest crpio, kaže: „Subalternis curatoribus salutare praescripsit regulas, iuxta quarum dictamen ipsi se et concreditas animas ad viam salutis dirigerent“. To dokazuju, kaže Kovačević, najbolje spisi te sinode, kojih primjerak „sacris dogmatibus et salutaribus institutis refertissimum“ se još i danas (u njegovo vrijeme) čuva u arhivu zagrebačkoga kaptola. Kovačević naročito spominje, da su te konstitucije napisane u hrvatskom jeziku (vulgari idiomate), pa onda pridodaje: „unde intelligi datur iis temporibus dioecesi hac, propter defectum publicarum scholarum, clerum forensem illiteratis viris, quos Glogolitas vocamus, permistum fuisse“. To nam je, uz ono što je kazano kod Draškovićeve sinode od god. 1570., dokaz da je onda zagrebačka dieceza obilovala popovima glagoljašima te da su oni tekar u XVII. vijeku malo po malo počeli bivati sve rjedji u našoj biskupiji, dok nijesu svršetkom tog vijeka posve nestali.

Sinoda za biskupa Nikole Zelnicaja.

Biskupa Gašpara Stankovačkia naslijedio je biskup Nikola Zelnicaj aliter Stepanić de Konščina (1598. do 1602.). Svršivši u Bolonji mudroslovne i bogoslovne nauke, postao je zagrebačkim kanonikom, obavljao je u kaptolu razne časti, dok nije iz velikog prepošta postao biskup zagrebački. Rimska stolica potvrdila ga tekar god. 1600. Te je godine bjesnila u Hrvatskoj kuga, pa se čutio ponukanim, da na blagdan sv. Mihaela arkangjela 1600. iz Vugrovca pošalje svojim župnicima pastirsko pismo, kojim im je preporučio skrb oko okuženih i dao neke naputke, kako se imadu vladati u vrijeme kuge, kako postupati s bolesnima i umrlima.³⁵ Brineći se za duhovno dobro svojih svećenika i povjerenog si puka, urekao je na dan 10. lipnja 1602. diecezansku sinodu, koja se obdržavala u Zagrebu 9. srpnja

³⁵ Litterae pastorales et instructionis de spirituali cura pestis ad parochos dioecesis almae Zagrabiensis. Antiphonae, psalmi, preces et oratione ad usum supplicantium tempore pestis. Cautiones tempore pestis adhibendae. Cura mortuorum. gl. Eccl. 8. 30. u nadb. arhivu. Samu okružnicu preštampano je Farlati L. c. str. 553.

i slijedećih dana. Konstitucije te sinode nijesu do sada nigdje objavljene. Krčelić ih je u svoje vrijeme čitao i imao, a kasnije kaže, da ih je ili izgubio ili su izgorjele za požara god. 1756. Te se konstitucije nijesu mogle naći niti za Vrhovca, jer bi bile inače jamačno štampane u diecezanskim konstitucijama, buduć da su vrlo temeljite i zanimljive. Bit će, da su se nekuda zametnule, jer se i danas nalaze u nadbiskupskom arhivu⁸⁶, ali je pismo vrlo pobljedjelo i rukopis je slabo sačuvan, pa bi bilo vrijedno, da se odštampaju i tako sačuvaju od propasti. Ovdje ću ih samo u kratko napomenuti. Najprije odregjuje Zelnicaj, da mora svatko, tko u biskupiji steče kakovu nadarbinu, položiti katoličku vjeroispovjest po uzorku propisanom od pape Pija IV., kako se to i danas čini. Ta je vjeroispovjest u konstitucijama od riječi do riječi navedena. Nadalje se odregjuje, da imaju župnici svake nedjelje i blagdana poučavati mladež i odrasle u kršćanskom nauku. Potanko se tumači, kako imaju kod toga postupati, kojim se knjigama služiti, kako pobijati krivovjerske nauke i čuvati se krivovjerskih knjiga. Vrlo je zanimljivo poglavlje: „de sacramentorum administratione“. Iza općenite opomene slijedi najprije poglavlje o sv. krstu, pa se tu davaju naputci glede čuvanja sv. ulja, glede kumova, duhovnog rodbinstva, krsnih imena, formule krsta i krsne knjige. Slični naputak slijedi o sakramentu sv. potvrde. Opširno je poglavlje o presvetom oltarskom sakramentu, koji valja da se dostojno u crkvi čuva. Upućuje se svećenstvo, kako se ima vladati, kad ide providiti bolesnika. Saznajemo, da je onda svećenik, ako nije išao baš u kakovo vrlo udaljeno mjesto, nosio sa sobom k bolesniku dvije partikule; jednu bi bolesniku podijelio, a drugu nosio opet kući, da su se vjernici mogli klanjati Spasiteljevom tijelu. Biskup je saznao od svojih arciđakona, da je još uvijek bilo svećenika u diecezi, koji su dijelili pričest vjernicima pod obim prilikama, pa je to strogo zabranio. Pozvao se na sv. pismo i na crkvene oce i naveo važne razloge s kojih crkva zabranjuje svjetovnjacima pričest pod obim prilikama. Nastavljajući o sakramentu pokore, tumače se pojedini dijelovi ispovijedi te navagjaju razne izjave sv. otaca. Preporuča se vjernicima, da se u adventu, korizmi i o Duhovima ispovijede. Navagjaju se pridržani grijesi, koje valja da imaju župnici uvijek napisane uza se. Tumači se nadalje, kako se ima

⁸⁶ Eccl. 8. 30.

dijeliti sakramenat zadnje pomasti. Konstitucije se vrlo potanko sjećaju onih stvari, koje spadaju na sakramenat sv. reda. Nijednomu stranomu svećeniku ne smije se dozvoliti čitanje sv. mise, ako ne pokaže „*litteras testimoniales*“. Svaki svećenik mora nadalje imati ispravu o svom regjenju. Svećenici valja da se barem svakog tjedna ispovjeda. Konstitucije odregjuju potrebno glede crkvenog odijela, posudja i inih crkvenih predmeta, nadalje bogoslužnih knjiga. Da svećenstvo zadobije potrebne misale, brevijare i rituale, odredio je biskup, da se te knjige na novo štampaju³⁷. Strogo se zabranjuje u crkvama pohranjivati razne ne svete stvari kao drva, brvna, vino, žito, lan, konoplju, vunu (dogodilo se ipak to još kasnijih godina, kako nam vizite kanoničke svjedoče). Žrtvenici i sv. slike valja da se čisto čuvaju. Groblje mora biti dobro ogragjeno, da ne može u nj blago. U crkvenim grobnicama ne smiju se sahranjivati samoubojice, lihvari, oni koji se nijesu ispovjedili, te krivovjerci i izopćenici. Odijelo svećeničko mora biti pristojno, bez ikakovog nakita, pojasi da nijesu urešeni zlatom i srebrom, a prstena ne smije nitko da nosi, osim onaj, komu to pripada. Kako su svećenici još onda nosili bradu, odredjuju konstitucije, da ju ne goje na način svjetovnjaka, a gornju usnicu moraju obrijati, da ih brk ne smeta kod pričesti. Važno je poglavlje „*de ablegandis concubinis et coelibatu sacerdotum*“, jer je poznato, da su dok nije sv. koncil tridentski proglašen, mnogi svećenici imali svoje žene (Vramec, Makar). Biskup je veliku važnost na to polagao, da svećenici živu prema svetosti svoga staleža, pa se u konstitucijama izrijekom naglašuje: „*prohibemus quibusque dioecesis nostrae clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant, alioquin poenis a sacris canonibus punientur*“. Opširno se dokazuje iz sv. pisma, iz zaključaka raznih sabora i iz sv. otaca istočne i zapadne crkve, da valja, da su oni, koji u sv. redovima služe žrtvi: „*omnino continentes etiam a coniugio*“. Na završetku slijedi još poglavlje o sv. ženidbi. Odregjuje se, da se ženidba ne smije drugdje sklopiti nego u crkvi i to pred dva ili tri svjedoka i župnikom ili onim svećenikom, kojega je on na to ovlastio. Ako bi koji zaručnike iz tugje župe bez dozvole njihova župnika (što se onda također

³⁷ Do toga nije došlo, jer je biskup Zelnicaž još iste godine dne 23. prosinca umro.

češće dogagjalo) vjenčao, biti će suspendiran tako dugo, dok ga ordinarij dotičnog župnika od toga ne odriješi. Vjenčanje ima uzsljediti iza obavljenih triju oziva. Sinoda podsjeća također na duhovno rodbinstvo i na otmicu. Nastavak konstitucija manjka, no onoga što manjka ne će biti mnogo. Već po ovom, što sam ovdje spomenuo vidimo, da je Zelnica, kao i biskup Drašković htio u život privedi odredbe koncila trientskoga³⁸. Konstitucije Zelnicajeve sinode tako su precizirane i svjedočanstvima sv. pisma, crkvenih sabora i sv. otaca podkrjepljene, kako nijesu niti konstitucije poslije njega obdržavane. Ovdje sam ih u kratko barem napomenuo, jer se tu prvi puta o njima govori. Već Borkoviću vjerojatno nijesu bile poznate. Možda će napokon i one poslije više nego tri stotine godina ugledati Božje svjetlo!

Sinode za biskupa Franje Ergeljskoga.

Franju Ergeljskoga, sina nekadanjeg muhamedovca, junačkog vojvode Petra Hasanovića već je biskup Drašković imenovao kanonikom zagrebačkim. God. 1607. postao je bosanskim, kasnije pečujskim, vesprimskim, a konačno god. 1628. zagrebačkim biskupom. Kao takav učinio je mnogo za svoju biskupiju i za poljepšanje stolne crkve.

Povjesničari spominju, da je Ergeljski držao samo jednu sinodu i to god. 1634. No u nadbiskupskom sam arhivu našao njegovo pismo od 21. rujna 1630³⁹, kojim on uriče diecezansku sinodu već za dan 5. studenoga 1630. U tom se pismu naročito ispričava, što nije već prve dvije godine svog biskupovanja držao sinodu, kako to zapovijedaju crkveni kanoni. Spriječilo ga u tom to, što mu još nije stigla potvrda od sv. Stolice, a i to, što je onda u Hrvatskoj vladao silan glad. No sad ne može više, da sa sinodom oklijeva, pa zato preko arcidjaka nalaže podarcidjakonima pojedinih kotara, da pozovu na sinodu kotarsko svećenstvo. Prije nego će župnici otići na sinodu, valja da obidju bolesne župljane, te ih ispovijede i pričeste. Djecu

³⁸ Sess. 24. cap. 12. de ref.; sess. 24. cap. 4 de ref.; sess. 24, cap. 2. de ref. matr.; sess. 21.; sess. 14. de extr. unct. cap. 1—3.; sess. 23, sess. 24. cap. 8. de ref.; sess. 24. de sacr. matr. can. 9.; sess. 21. cap. 6. de ref.; sess. 25. cap. 14. de ref.; sess. 24. de ref. matr. cap. 1.

³⁹ Ecclesiastica. Vol. II. br. 8/49.

koja još nijesu krštena, neka okrstite. Da bude od sinode što veća korist, neka župljani mole i poste. Ako se u pojedinim arcidjakaonima što dogodilo, što nije zabilježeno u zapisnicima kanoničkih vizita, a ide na duhovnu ili vremenitu korist Crkve, neka to arcidjakoni usmeno ili pismeno na sinodi iznesu. Župnici neka već dan prije urečene sinode dodju u Zagreb u pristojnom svećeničkom odijelu, a sa sobom neka ponesu roketu i biret. Zakonito zapriječeni valja da se pravovaljano ispričaju (svjedožba podarcidjakona ili dvaju susjednih župnika). Taj se poziv nije slao, kako se izriekom napominje, arcidjaku gveščanskom, jer su u njegovom arcidjakaonu bili s veće strane grčkoistočni župnici. Nije se slao niti arcidjakaonima dubičkom i vaškanskom, jer su njihovi arcidjakaoni bili pod turskom vlasti.

Kako vidimo bila je ta sinoda propisanim načinom sazvana, no da li se je obdržavala ili nije, teško je kazati. Daljnji podaci o njoj nam manjkaju, što po sebi još ne bi dokazivalo da se nije obdržavala. No moguće je i to, da je u zadnji čas nastupila kakova takova zaprjeka, da se je sinoda morala odgoditi. Bilo kako mu drago, već i ovaj poziv na sinodu dokazuje, da je biskup Franjo Ergeljski smatrao za svetu dužnost, da sazove što prije diecezansku sinodu.

Drugu sinodu sazvaio je biskup Franjo Ergeljski za 19. lipnja i dođuća dva dana god. 1634. Red na sinodi vršio se točno po rimskom pontifikalu. Biskupu asistovali su uz djakona i poddjakona još prepošti zagrebački i čazmanski. Arcidjakon varaždinski rekao je sakupljenom svećenstvu latinsku propovijed. Razne dekrete čitao je arcidjakon katedralni. Vjeroispovjest položili su samo oni, koji nijesu već prije to učinili „in aliqua synodo“. Sinodalni ispitači izabrani su izmedju kanonika i prebendara.

Prvi dan pročitao je sinodalni tajnik zaključke narodne sinode, što se obdržavala dne 30. ožujka 1633. u Trnavi pod predsjedanjem kardinala i nadbiskupa ostrogonskoga Petra Pazmanya. O tim zaključcima raspravljalo se tekars dođućega dana, da ih je u to vrijeme mogao svaki potanje proučiti. Biskup je opomenuo svećenike, da se u vrijeme sinode čedno vladaju, da se u to vrijeme ispovjede i da odsluže barem jednu misu: „ad implorandam divinam misericordiam“⁴⁰.

⁴⁰ Ecclesiastica Vol. II. 8/50.

Konstitucije te sinode tiskane su u našim diecezanskim konstitucijama⁴¹. Naša se sinoda spotakla o odredbu narodne sinode, da valja stvari, što su po kraljevoj odredbi od g. 1625. iz ostavštine umrlih prelata pripale diecezanskim sjemeništima, upotrebiti jedino za utemeljenje ugarskog sjemeništa. Narodna sinoda nije se tu osvrnula na zagrebačku diecezu i na kraljevinu Hrvatsku (unde ex quo regnum hoc, licet legibus et regno Hungarorum pareat, non solum longo intervallo, verum etiam terminis atque limitibus, nec non lingua quoque seu sermone peculiaribus distinctum sit). Zagrebačka biskupija ima već dulje vremena tri svoja sjemeništa: u Zagrebu, u Bolonji i Beču, pa će se dio ostavštine hrvatskih prelata upotrebiti za te zavode.

Nije se zagrebačka sinoda složila niti s odredbom narodne sinode, kojom se zapovijedalo, da se ima u svim diecezama uvesti kod službe Božje jedinstveni obred i to rimski. Proti tomu se digao već na samoj narodnoj sinodi zastupnik zagrebačke biskupije veliki prepošt Benedikt Vinković te gorljivo branio stari zagrebački bogoslužni obred. Sinoda je odlučila, da se ima glede toga prizvati na sv. Stolicu. To je slabo pomoglo, jer se i kardinal Pazmany, komu taj zaključak zagrebačke sinode nije bio počudan, glede toga obratio u Rim⁴². Iz Rima je glede toga stigao papinski breve od 28. rujna 1635., kojega je biskup Franjo Ergeljski proglasio dne 20. studenoga 1635. U tom se breveu kaže, da su kardinali, kao generalni inkvizitori „contra haereticam pravitatem“ pregledali zagrebački misal i brevijare“ te se uvjerali, da imaju razne manjke (varii defectibus obnoxia). Papa Urban VIII. je radi toga naredio, da se sve crkve u Ugarskoj (!) te svi svećenici moraju služiti misalom i brevijarom po obredu rimske crkve. Zanimljivo je osobito, što izjavljuje papa glede naše sinode. Kaže naimè: „Synodumque dioecesanam Zagrabiensem, ut praefatur celebratam, auctoritate et tenore praesentium cassamus, irritamus et annullamus, decernentes irritum et inane, si quid secus super his a quoquam, quamvis auctoritate, scienter veli gnonanter contigerit attentari“ Tu nije bilo više šale, pa je biskup sazvao u svom dvoru kaptol te mu saopćio papinski breve, koji je dao pribiti i na vrata stolne crkve. Još je naredio, da se mora u svim crkvama u roku od mjesec dana poprimiti rimski obred, a svećenstvo se

⁴¹ „Constitutiones synodales“ str. 122—134.

⁴² D. Farlati: „Illyrici sacri V.“ str. 570.

mora od sada služiti rimskim misalima i brevijarima. To dakako nije bilo tako lako izvesti, jer nije bilo bogoslužnih knjiga, pa je biskup na molbu kaptola produljio rok do Uskrsa god. 1636⁴³. Peterfy u svom napomenutom djelu (str. 323) veli, da je Ergeljski istina papinski breve proglasio, ali je ponovnu molbu u Rim podastrô i konačno uspio, jer papa nije urgirao provedenje brevea.

Na taj se predmet odnosi takodjer list kardinala Pazmanya, što ga je pisao dne 8. prosinca 1635. Franji Ergeljskomu. On prekorava biskupa, što trpi u svom kaptolu oporbu protiv rimskoga obreda. Megju ostalim piše Pazmany: „Primum est, quod reverendissima dominatio vestra scribit in synodo dioecesana se non consensisse ad irritandum statutum provincialis synodi de ritu Romano recipiendo. Nam sicut in synodo provinciali nulli vocem definitivam habent, nisi soli episcopi, ita in dioecesana synodo solus loci ordinarius habet auctoritatem statuendi et ordinandi, quae opportuna sunt; reliqui autem, sive canonici sive plebani idcirco tantum intersunt, ut informationes dare possint ordinario et ut mandata sui ordinarii reverenter intelligant. Cum igitur sola vestra reverendissima dominatio habuerit ius in dioecesana synodo determinandi et ordinandi, quod secundum Deum et iura canonica utile iudicaverit, nec potuit nec debuit in praeiudicium iuris episcopalis admittere, ut contra, aut praeter voluntatem suam quidquam a reliquis clericis, cuiuscunque gradus, in synodo dioecesana ordinaretur“. Još mu predbacuje, što je u prvom listu ispričavao velikog prepošta Benedikta Vinkovića „quod nullam ipse partem habuerit in ritu Romano reprobando“, a u drugom listu je protivno izvjestio⁴⁴.

U zagrebačkoj diecezi je ipak glede misala i brevijara ostalo sve po starom. Biskup Franjo Ergeljski već je u proljeću g. 1637. umro, a njega je naslijedio Benedikto Vinković, gorljivi branitelj starog obreda. Kaptol i svećenstvo pristajalo je uz stari obred, a biskup nije jamačno ništa poduzeo, da se papinski breve provede. Ipak se u Zagrebu bojali, da će iz Rima doći glede rimskog obreda nov nalog. Dne 24. travnja

⁴³ Ivan Kukuljević Sakcinski: „Književnici u Hrvatah s ove strane Velebita, živivši u prvoj polovini XVII. vijeka“. Arkiv za povjesnicu jugoslavensku, knj. X, str. 156—158.

⁴⁴ Ib. str. 160.

1642. piše naime Rafael Levaković iz Rima biskupu Vin-
koviću: „Boym ze, da hochie stogod doyti na Capitulum i na
gozpodu kanonike, eo quod breve Apostolicum publicatum sit
circa breviarium Romanum et alia, a ne executioni mandatum;
niti ye verhu toga papae supplicatum. Quia autem tanto tem-
pore neglecta sententia in brevi praescripta, nec non poena ibi-
dem expressa spreta, chudno owde zato sepehiu i day Boshe,
da ze ne pride na interdictum i stogod gore. Jati zam dozta
odgworil, chinechi neznati za breve Apostolicum, quod dominus
Tomcus (Marnavić) attulerat, ali oni nahode registratum. Ni-
starmanye ako nebude od tude koga podbadavcza, nechie drugo-
byti. Zastozam ya rekal, da morebyti, morte praepeditus do-
minus Tomcus et episcopus non potuerunt publicare, ali daye
poghinulo breve, ter da neznayu zanye. . . Meneti zu byli pro-
zyli pro reformatione proprij breviarij i da bih na to ovde prozil
dopuschenya; ali to nistar nema chinjenja cum revocatione brevis
iam emanati, quo antiqua breviararia et missalia abrogantur“⁴⁵.
Čini se, da ipak nije Rim ništa u tom predmetu kasnije po-
duzeo, pa je glede toga ostalo sve po starom sve do biskupa
Maksimilijana Vrhovca. I on je imao velikih borba i ne-
prilika glede uvedenja rimskoga obreda, ali je napokon uspio.

(Nastavit će se.)

⁴⁵ Ib. str. 207. i 208.